

Język polski

Program nauczania

dla szkoły branżowej dla klas 1-3

Polski można polubić!

Alicja Krawczuk-Goluch

Spis treści

I. Charakterystyka programu

II. Cele edukacyjne

III. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IV. Procedury osiągnięcia celów

V. Opis założonych osiągnięć uczniów

VI. Propozycje kryteriów i metod oceniania osiągnięć uczniów

Charakterystyka programu

Przedstawiony program nauczania przedmiotu język polski dla klas 1-3 szkoły branżowej został opracowany z myślą o wszechstronnym rozwoju absolwentów 8-letniej szkoły podstawowej. Program został przygotowany dla nauczycieli korzystających z serii podręczników do języka polskiego dla szkoły branżowej pierwszego stopnia wydawnictwa Operon.

Program adresowany do uczniów II etapu kształcenia jest zgodny z podstawą programową ogłoszoną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

W opracowaniu programu autorce pomogły rozmowy z nauczycielami, uczniami i ich opinie. Podstawą prawidłowego procesu nauczania musi być **skuteczność, systematyczność ale i atrakcyjność**. Natomiast celem nadrzędnym powinny być nie tyle wiadomości teoretyczne, co **umiejętność praktycznego ich zastosowania**.

Program służy nauczycielowi jako **narzędzie, które przygotowuje ucznia do życia poprzez wykształcenie umiejętności potrzebnych mu do kulturalnego i skutecznego porozumiewania się z drugim człowiekiem**. Nauczanie języka polskiego jest procesem dynamicznym i ciągle ewaluującym. Program jest zatem elastyczny i dostosowany do potrzeb nauczyciela i ucznia szkoły XXI wieku. Uwzględniono w nim, oprócz standardowego nauczania, także wskazówki, które pozwalają na realizację indywidualnej pracy z uczniem, który wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem, a zakres wiedzy i umiejętności odbiegają od przeciętnej. Program uwzględnia najnowsze tendencje w dydaktyce ze szczególnym uwzględnieniem metod, które aktywizują uczniów oraz zachęcają ich do samodzielnych poszukiwań.

Realizację programu zapewni plan nauczania zgodny z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, uwzględniający język polski w następujących wymiarach: klasa I – 2 godziny tygodniowo, klasa II – 2 godziny tygodniowo i klasa III – 2 godziny tygodniowo.

Program przede wszystkim ma na celu **kształcenie umiejętności, które poparte są rzetelną wiedzą z zakresu kształcenia literacko-kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia. Treści nauczania koncentrują się na relacjach międzyludzkich, budowaniu norm etycznych, rozwijaniu dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej oraz uczestnictwie w kulturze europejskiej**.

Realizacja programu nauczania powinna dostarczyć uczniowi podstaw do dalszego kształcenia poprzez rozwijanie i pogłębianie już posiadanych przez niego umiejętności oraz zdobycie i utrwalenie nowych. Uczeń powinien rozwijać pasję w poznawaniu świata poprzez obcowanie z kulturą.

Tak więc program został oparty na tzw. **budowie spiralnej, która umożliwia utrwalenie wiedzy i umiejętności opanowanych w poprzednich klasach oraz poznawanie zjawisk językowych i kulturowych w innych kontekstach i o stopniowym zwiększającym się stopniu trudności**. Wiadome jest, że „ćwiczenie czyni mistrza”, a zgodnie z założeniem reformy, kolejne etapy kształcenia dadzą uczniowi możliwość wykorzystania kompetencji nabytych na drugim etapie kształcenia i dalszego ich poszerzania.

Z tego względu program został tak skonstruowany, aby umożliwić uczniom zdobycie pożytecznej i niezbędnej wiedzy. Nacisk kładziony jest na rozumienie i umiejętne stosowanie przez uczniów wprowadzanych (definiowanych) pojęć z zakresu kształcenia językowego. Podstawowym celem programu jest kształcenie umiejętności w oparciu o potrzebną wiedzę z zakresu kształcenia językowego, literacko-kulturowego, tworzenia wypowiedzi a nie tylko znajomości pojęć czy kontekstów historycznych. Treści nauczania kładą szczególny nacisk na doskonalenie umiejętności ucznia w dwóch zakresach: odbioru tekstów oraz tworzenia własnych.

Program uszczegóławia ogólne cele kształcenia i wychowania zawarte w podstawie programowej. Treści nauczania, ściśle powiązane z wymaganiami Podstawy programowej, zostały przedstawione w tabelarycznym układzie. Wskazane jest, aby zaproponowane treści kształcenia były realizowane na poziomie każdej klasy, choć należy pamiętać, że nie jest to obowiązkowe. Jednocześnie każdy polonista ma świadomość, że choć program uszczegóławia zapisy z Podstawy programowej, to wciąż jest dokumentem dość ogólnym. Ujęte w nim cele, metody, treści, osiągnięcia stanowią jedynie wskazówki, które w konkretnej szkole i klasie zostaną rozwinięte zależnie od wielu czynników: poziomu opanowania przez klasę treści z wcześniejszego etapu, różnic wiekowych, dostępności rozmaitych pomocy dydaktycznych, bliskości ośrodków kultury itp.

Zaletą programu jest ściśle powiązanie z cyklem podręczników. Dzięki temu poszczególne zagadnienia realizowane są w oparciu o teksty literackie, ikoniczne ciekawe dla ucznia i dotyczące spraw ważnych dla człowieka w określonym przedziale wiekowym. Urozmaicone, o różnym stopniu trudności ćwiczenia pozwalają poprowadzić niebanalną i efektywną lekcję.

To wszystko sprawia, że uczniowie chętnie i naturalnie rozwijają swoją wiedzę, umiejętności i zainteresowania czytelnicze. Chętnie podejmują wysiłki samodzielnego poszukiwania wartościowych informacji.

Podsumowując, proponowany program wraz z dopasowanymi do niego podręcznikami, pozwala na realizację nowej podstawy programowej w sposób dostosowany do potrzeb, możliwości i zainteresowań uczniów.

Cele edukacyjne

Całej edukacji w szkole podstawowej przyświecają zgodnie z wytycznymi Podstawy programowej trzy główne, długoterminowe ogólne cele kształcenia:

- 1) **przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości** na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów;
- 2) **zdobycie przez uczniów umiejętności** wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- 3) **kształtowanie u uczniów postaw**, warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Istotne jest to, że zgodnie ze wspomnianym dokumentem do najważniejszych zadań szkoły podstawowej należy kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów, a wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela, nie tylko polonisty.

Oprócz wskazanych powyżej zadań wspólnych dla całej szkoły, **Podstawa programowa grupuje ogólne cele edukacji w ramach przedmiotu język polski w trzy zasadnicze obszary:**

a) Obszar I. Kształcenie literackie i kulturowe.

Uczeń poznaje teksty kultury odpowiednie dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego; rozpoznaje ich konwencje gatunkowe; uczy się je odbierać świadomie i refleksyjnie; pogłębia wcześniejszą sprawność uważnego słuchania, czytania głośnego i cichego oraz umiejętność rozumienia znaczeń dosłownych i prostych znaczeń przenośnych; kształci umiejętność interpretacji utworu literackiego w kontekście własnych doświadczeń; kształtuje świadomość istnienia w tekście znaczeń ukrytych; rozwija zainteresowania różnymi dziedzinami kultury w tym użytkowe; poznaje specyfikę literackich i pozaliterackich sposobów wypowiedzi artystycznej i odczytuje ich język; rozpoznaje epoki literackie; w kontakcie z dziełami kultury kształtuje hierarchię wartości, swoją wrażliwość, gust estetyczny, poczucie własnej tożsamości i postawę patriotyczną; pogłębia umiejętność odróżniania informacji od opinii; rozwija umiejętność poszukiwania interesujących go wiadomości, a także ich porządkowania oraz poznawania dzieł sztuki; odróżnia dzieła kultury wysokiej i popularnej; kształci umiejętność rozumienia roli mediów i właściwego ich wykorzystania; buduje własny system wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla drugiego człowieka w oparciu o poznane teksty kultury.

b) Obszar II. Kształcenie językowe.

Uczeń zdobywa świadomość języka jako wartościowego i wielofunkcyjnego narzędzia komunikacji; poznaje składniki aktu komunikacji; pogłębia wrażliwość na piękno języka

polskiego; kształci umiejętność posługiwania się różnymi odmianami polszczyzny; rozwija słownictwo; dba o etykietę językową swoich wypowiedzi; rozwija umiejętność poprawnego posługiwania się językiem polskim z uwzględnieniem zasad gramatyki; kształci umiejętność rozpoznawania manipulacji językowej; wskazuje różnice między językiem mówionym z pisany.

c) Obszar III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń rozwija umiejętność budowania wypowiedzi w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach związane z poznawanymi tekstami kultury i własnymi zainteresowaniami; dba o poprawność i logikę wypowiedzi, a ich formę kształtuje odpowiednio do ich celu; rozwija umiejętności formowania tez i argumentów w wypowiedzi retorycznej; rozwija swoją wiedzę o języku; pogłębia umiejętność uczestniczenia w sporach i unikania agresji językowej; rozwija umiejętności tworzenia użytkowych form wypowiedzi; doskonali poprawność stylistyczną tworzonych tekstów.

d) Obszar IV. Samokształcenie.

Uczeń doskonali umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji; pogłębia umiejętność krytycznej selekcji informacji z uwzględnieniem ich merytoryczności i przydatności; posługuje się słownikami różnego typu; rozwija swoje uzdolnienia i zainteresowania; poszukuje interesujących go tekstów literackich; kształci nawyk systematycznej pracy; szanuje własność intelektualną.

Jak widać, celem nauczania języka polskiego, w trakcie drugiego etapu edukacyjnego, jest doskonalenie umiejętności mówienia, czytania, pisania, samodzielnego uczenia się poprzez korzystanie z informacji, posługiwania się podstawowymi pojęciami z zakresu literatury, kultury, sztuki, nauki o języku. Ma to na celu pobudzanie młodego człowieka do rozwijania pasji poznawczej, dzięki której uczeń rozwija umiejętność efektywnego uczenia się oraz twórczego rozwiązywania problemów. Nauczanie języka polskiego pozwala poznać uczniowi pozytywne wzorce zachowań, które wpływają na ukształtowanie się u niego prawidłowej postawy moralnej społecznie akceptowanej. Zachęca ucznia do zainteresowania się światem kultury i uczy istnienia w nim.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Omówione w poprzednim rozdziale cele edukacji są w Podstawie programowej przybliżone w postaci treści nauczania. Nie wskazuje się jednak, kiedy je wprowadzać i na jakim poziomie uszczegółowienia. Poniżej znajduje się propozycja rozkładu treści nauczania na poszczególne klasy. Trzeba jednak pamiętać, że taki rozkład zakłada uśrednione możliwości i potrzeby uczniów. Każda klasa tak naprawdę potrzebuje pewnej indywidualizacji, która nastąpi w rocznym planie pracy. Nie tylko cały zespół klasowy może odbiegać od przeciętnej – niemal zawsze kilkoro uczniów ma umiejętności i potencjał znacznie różniące się od średniej. Trzeba zatem pamiętać, że program jest dokumentem koniecznym, wciąż jednak zbyt ogólnym do naprawdę efektywnej pracy.

I. Czytanie i słuchanie

KLASA I	KLASA II	KLASA III
– rozpoznaje nadawcę i adresata tekstu	– rozpoznaje nadawcę i adresata tekstu	– rozpoznaje nadawcę i adresata tekstu
– wskazuje bohatera tekstu	– wskazuje bohatera tekstu	– charakteryzuje bohatera tekstu
– wskazuje wątek główny	– wskazuje wątek główny	– odróżnia wątek główny od pobocznego
– dostrzega sens działania i wyborów bohaterów	– dostrzega sens działania i wyborów bohaterów	– dostrzega i wyjaśnia sens działania i wyborów bohaterów
– rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe tekstu	– rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe tekstu	– rozpoznaje gatunkowe cechy tekstu
– dostrzega w tekście przesłania	– dostrzega w tekście przesłania	– dostrzega w tekście przesłania
– rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe tekstów informacyjnych, publicystycznych, reklamowych	– rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe tekstów informacyjnych, publicystycznych, reklamowych	– rozpoznaje cechy gatunkowe tekstów informacyjnych, publicystycznych, reklamowych
– odróżniania wiadomości od komentarza w tekstach prasowych	– odróżniania wiadomości od komentarza w tekstach prasowych	– odróżniania wiadomości od komentarza w tekstach prasowych
– odczytuje sens tekstu w całości i fragmentach na poziomie dosłownym i przenośnym	– odczytuje sens tekstu w całości i fragmentach na poziomie dosłownym i przenośnym	– odczytuje sens tekstu w całości i fragmentach na poziomie dosłownym i przenośnym
– wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio	– wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio	– wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio

– streszcza fragment tekstu	– streszcza tekst	– streszcza tekst
– rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu	– rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu	– rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu
– streszcza tekst argumentacyjny	– streszcza tekst argumentacyjny wyróżnia w nim argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia	– streszcza tekst argumentacyjny wyróżnia w nim argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia
– rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, wypowiedziach polityków i dziennikarzy	– rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, wypowiedziach polityków i dziennikarzy	– rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, wypowiedziach polityków i dziennikarzy
– zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela	– zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela	– zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela
– przedstawia własne przeżycia wynikające z kontaktu z tekstem kultury	– przedstawia własne przeżycia wynikające z kontaktu z tekstem kultury	– przedstawia własne przeżycia wynikające z kontaktu z tekstem kultury
– określa tematykę poznawanych tekstów kultury	– określa tematykę poznawanych tekstów kultury	– określa tematykę poznawanych tekstów kultury
– rozpoznaje problematykę poznawanych tekstów kultury	– rozpoznaje problematykę poznawanych tekstów kultury	– rozpoznaje problematykę poznawanych tekstów kultury
– wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego	– wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego i określa ich funkcje	– wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego i określa ich funkcje
– wskazuje podstawowe środki językowe	– wskazuje i określa funkcje podstawowych środków językowych	– wskazuje i określa funkcje podstawowych środków językowych
– rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera	– rozpoznaje i definiuje sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera	– rozpoznaje i definiuje sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera
– wskazuje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego	– wskazuje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego	– wskazuje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego
– wskazuje podczas interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu	– wskazuje i wykorzystuje podczas interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu	– wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu
– wskazuje w interpretacji utworu podstawowe konteksty	– wskazuje i funkcjonalnie wykorzystuje w interpretacji utworu podstawowe konteksty	– wskazuje i funkcjonalnie wykorzystuje w interpretacji utworu podstawowe konteksty
– zna epoki literackie	– zna epoki literackie i wskazuje ich związek z tekstami kultury	– zna epoki literackie i rozumie ich wpływ na teksty kultury
– wskazuje podstawowe motywy w utworze	– rozpoznaje podstawowe motywy oraz wskazuje ich funkcje w utworze	– rozpoznaje różne motywy oraz wskazuje ich funkcje w utworze
– w interpretacji utworu	– w interpretacji utworu	– w interpretacji utworu

wykorzystuje różne kontekst	wykorzystuje różne konteksty	wykorzystuje różne konteksty
– odczytuje treści alegoryczne utworu	– odczytuje treści alegoryczne utworu	– odczytuje treści alegoryczne utworu
– wskazuje te same motywy w różnych utworach literackich	– porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich	– porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich
– dostrzega obecne w tekstach wartości ich rolę i związek z problematyką utworu	– dostrzega obecne w tekstach wartości ich rolę i związek z problematyką utworu	– dostrzega obecne w tekstach wartości ich rolę i związek z problematyką utworu
– rozumie pojęcie tekst kultury	– rozumie pojęcie tekst kultury	– rozumie pojęcie tekst kultury
– rozumie pojęcie kultury wysokiej i kultury popularnej	– rozumie pojęcie kultury wysokiej i kultury popularnej oraz wskazuje różnice pomiędzy nimi	– rozumie pojęcie kultury wysokiej i kultury popularnej oraz wskazuje różnice pomiędzy nimi
– odbiera teksty kultury na poziomie faktów z elementami problematyki egzystencjalnej	– odbiera teksty kultury na poziomie faktów z elementami problematyki egzystencjalnej	– odbiera teksty kultury na poziomie faktów z elementami problematyki egzystencjalnej
– wskazuje obyczaje, obrzędy charakterystyczne dla swojego regionu	– wskazuje obyczaje, obrzędy charakterystyczne dla swojego regionu	– wskazuje obyczaje, obrzędy charakterystyczne dla swojego regionu
– zna twórców ludowych swojego regionu	– zna twórców ludowych swojego regionu i ich twórczość	– zna twórców ludowych swojego regionu i ich twórczość
– zna rodzaje i gatunki filmu oraz ogląda filmy	– ogląda filmy, rozróżnia rodzaje i gatunki filmu	– ogląda filmy, rozróżnia rodzaje i gatunki filmu
– rozumie pojęcie adaptacja filmowa	– rozumie pojęcie adaptacja filmowa	– rozumie pojęcie adaptacja filmowa
– odczytuje przesłanie filmu na poziomie dosłownym	– odczytuje przesłanie filmu na poziomie dosłownym i przenośnym	– odczytuje przesłanie filmu na poziomie dosłownym i przenośnym
– określa rodzaj i gatunek filmu	– określa rodzaj i gatunek filmu oraz wskazuje różnice między nimi	– określa rodzaj i gatunek filmu oraz wskazuje różnice między nimi
– wskazuje elementy dzieła filmowego	– wskazuje i ocenia elementy dzieła filmowego	– wskazuje i ocenia elementy dzieła filmowego
– zna cechy sztuki teatralnej	– zna cechy sztuki teatralnej	– zna cechy sztuki teatralnej
– odczytuje przesłanie oglądanego przedstawienia teatralnego	– odczytuje przesłanie oglądanego przedstawienia teatralnego	– odczytuje przesłanie oglądanego przedstawienia teatralnego
– odróżnia teksty fabularne od informacyjnych	– wskazuje i definiuje różnice między tekstami fabularnymi i informacyjnymi	– wskazuje i definiuje różnice między tekstami fabularnymi i informacyjnymi
– odróżnia informacje od opinii	– odróżnia informacje od opinii	– odróżnia informacje od opinii
– odróżnia teksty publicystyczne od	– odróżnia teksty publicystyczne od	– odróżnia teksty publicystyczne od

popularnonaukowych	popularnonaukowych i wskazuje ich cechy	popularnonaukowych i wskazuje ich cechy
– rozróżnia epikę od liryki i dramatu	– rozróżnia epikę od liryki i dramatu i wskazuje gatunki charakterystyczne dla każdego rodzaju	– rozróżnia epikę od liryki i dramatu i wskazuje gatunki charakterystyczne dla każdego rodzaju
– wskazuje elementy świata przedstawionego w utworze	– wskazuje elementy świata przedstawionego w utworze	– wskazuje elementy świata przedstawionego w utworze
– poprawnie wskazuje i określa narratora, narrację, akcję, czas, wątek, bohatera, autora, podmiot liryczny, sytuację liryczną	– poprawnie posługuje się terminami: narrator, narracja, akcja, czas, wątek, bohatera, autora, podmiot liryczny, sytuację liryczną	– poprawnie posługuje się terminami: narrator, narracja, akcja, czas, wątek, bohatera, autora, podmiot liryczny, sytuację liryczną
– rozumie sens czytanych tekstów	– rozumie sens czytanych tekstów	– rozumie sens czytanych tekstów
– formułuje pytania ogólne do tekstu	– formułuje pytania ogólne do tekstu	– formułuje pytania ogólne i szczegółowe do tekstu
– odbiera teksty kultury na poziomie refleksji	– odbiera teksty kultury na poziomie refleksji	– odbiera teksty kultury na poziomie refleksji
– wskazuje różne funkcje tekstów kultury	– wskazuje różne funkcje tekstów kultury	– wskazuje różne funkcje tekstów kultury
– zestawia wartości zawarte w tekstach ze światem własnych wartości.	– zestawia wartości zawarte w tekstach ze światem własnych wartości	– zestawia wartości zawarte w tekstach ze światem własnych wartości

II. Świadomość językowa

KLASA I	KLASA II	KLASA III
– wskazuje nadawcę i odbiorcę w utworze, rozumie treść komunikatu	– zna definicję aktu komunikacji i wskazuje jego składowe: komunikat, kod, kontekst, kontakt	– zna definicję aktu komunikacji i wskazuje jego składowe: komunikat, kod, kontekst, kontakt
– rozpoznaje funkcje tekstu	– rozpoznaje i nazywa funkcje tekstu	– samodzielnie rozpoznaje i nazywa funkcje tekstu
– dostrzega współczesne zmiany modelu komunikacji językowej	– dostrzega współczesne zmiany modelu komunikacji językowej i je nazywa	– dostrzega współczesne zmiany modelu komunikacji językowej i dokonuje ich oceny
– zna zasady etykiety językowej	– zna i stosuje zasady etykiety językowej	– zna i stosuje zasady etykiety językowej
– rozróżnia słownictwo neutralne i emocjonalne, oficjalne i swobodne	– rozróżnia słownictwo neutralne i emocjonalne, oficjalne i swobodne	– rozróżnia słownictwo neutralne i emocjonalne, oficjalne i swobodne i świadomie wykorzystuje je w wypowiedziach językowych
– zna zasady etyki językowej w wypowiedziach	– zna i stosuje zasady etyki językowej w wypowiedziach	– zna i stosuje zasady etyki językowej w wypowiedziach
– tworzy rodziny wyrazów i	– tworzy rodziny wyrazów i	– tworzy rodziny wyrazów i

wskazuje wyrazy pokrewne – rozróżnia wyrazy pokrewne od synonimów	wskazuje wyrazy pokrewne – rozróżnia wyrazy pokrewne od synonimów	wskazuje wyrazy pokrewne – rozróżnia wyrazy pokrewne od synonimów
– wykorzystuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych	– wykorzystuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych	– wykorzystuje formanty do tworzenia wyrazów pochodnych
– rozpoznaje rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, przyimek, spójnik	– rozpoznaje rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, przyimek, spójnik i wykorzystuje tę wiedzę do analizy tekstów kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej	– rozpoznaje rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, przyimek, spójnik i wykorzystuje tę wiedzę do analizy tekstów kultury oraz tworzenia własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej
– rozpoznaje następujące kategorie: osoba, liczba, rodzaj, czas i w sposób poprawny stosuje je w wypowiedzi ustnej i pisemnej	– rozpoznaje i świadomie stosuje następujące kategorie: osoba, liczba, rodzaj, czas i poprawnie stosuje je w wypowiedzi ustnej i pisemnej	– rozpoznaje i świadomie stosuje następujące kategorie: osoba, liczba, rodzaj, czas i w sposób poprawny stosuje je w wypowiedzi ustnej i pisemnej
– posługuje się zdaniami i równoważnikami zdań w wypowiedziach	– posługuje się zdaniami i równoważnikami zdań w wypowiedziach	– poprawnie posługuje się zdaniami i równoważnikami zdań w wypowiedziach
– rozróżnia, stosuje i przekształca zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz wykrzyknikowe, dopasowując budowę wypowiedzi do intencji wypowiedzi	– rozróżnia, stosuje i przekształca zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz wykrzyknikowe, dopasowując budowę wypowiedzi do intencji wypowiedzi	– rozróżnia, stosuje i przekształca zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące oraz wykrzyknikowe, dopasowując budowę wypowiedzi do intencji wypowiedzi

III. Mówienie i pisanie

KLASA I	KLASA II	KLASA III
– tworzy tekst pisany lub mówiony poprawny pod względem językowym, logicznym i kompozycyjnym z uwzględnieniem tezy i argumentów	– tworzy tekst pisany lub mówiony poprawny pod względem językowym, logicznym i kompozycyjnym z uwzględnieniem tezy i argumentów	– tworzy tekst pisany lub mówiony poprawny pod względem językowym, logicznym i kompozycyjnym z uwzględnieniem tezy i argumentów
– publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź	– publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (tempo mowy, donośność) z uwzględnieniem celu i adresata	– publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, z dźwiękową wyrazistością przekazu (tempo mowy, donośność) z uwzględnieniem celu i adresata

– tworzy tekst pisany lub mówiony zgodny z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzega zasady spójności znaczeniowej i logicznej – korzysta ze słownictwa zawodowego	– tworzy tekst pisany lub mówiony zgodny z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzega zasady spójności znaczeniowej i logicznej – korzysta w prawidłowy sposób ze słownictwa zawodowego	– tworzy tekst pisany lub mówiony zgodny z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzega zasady spójności znaczeniowej i logicznej – korzysta w prawidłowy sposób ze słownictwa zawodowego
– tworzy formy użytkowe pod względem językowym, logicznym kompozycyjnym i stylistycznym	– tworzy formy użytkowe poprawnie pod względem językowym, logicznym kompozycyjnym i stylistycznym	– tworzy formy użytkowe poprawnie pod względem językowym, logicznym kompozycyjnym i stylistycznym
– tworzy tekst pisany lub mówiony (opis, charakterystyka, rozprawka, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca, referat)	– tworzy tekst pisany lub mówiony (opis, charakterystyka, rozprawka, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca, referat)	– tworzy tekst pisany lub mówiony (opis, charakterystyka, rozprawka, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca, referat)
– zabiera głos w dyskusji z zastosowaniem zasad etyki językowej.	– zabiera głos w dyskusji z zastosowaniem zasad etyki językowej	– zabiera głos w dyskusji z zastosowaniem zasad etyki językowej

IV. Samokształcenie

KLASA I	KLASA II	KLASA III
<p>– wyszukuje i wykorzystuje informacje zawarte w różnych tekstach kultury;</p> <p>– korzysta z biblioteki, z tradycyjnego zbioru oraz z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym internetu, bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych;</p> <p>– szuka źródeł przydatnych i poprawnych merytorycznie do opracowania konkretnych zagadnień;</p> <p>– selekcjonuje zebrane materiały według wskazanych kryteriów.</p>	<p>– wyszukuje i wykorzystuje informacje zawarte w różnych tekstach kultury;</p> <p>– korzysta z biblioteki, z tradycyjnego zbioru oraz z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym internetu, bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych;</p> <p>– szuka źródeł przydatnych i poprawnych merytorycznie do opracowania konkretnych zagadnień;</p> <p>– selekcjonuje zebrane materiały według wskazanych kryteriów.</p>	<p>– wyszukuje i wykorzystuje informacje zawarte w różnych tekstach kultury;</p> <p>– korzysta z biblioteki, z tradycyjnego zbioru oraz z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym internetu, bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych;</p> <p>– samodzielnie szuka źródeł przydatnych i poprawnych merytorycznie do opracowania konkretnych zagadnień;</p> <p>– selekcjonuje zebrane materiały według wskazanych kryteriów.</p>

V. Lektura.

Zgodnie Podstawą programową uczniowie winni zapoznać się z wyborem:

- mitów greckich
- kolęd
- pieśni patriotycznych
- poezji
- fraszek
- bajek
- pieśni
- tragedii
- komedii
- powieści science-fiction
- powieści społeczno-obyczajowych
- pamiętników
- ballad
- noweli

Wybór wartościowych i interesujących tekstów reprezentujących powyższe gatunki znajduje się w serii podręczników, z którymi skorelowany jest niniejszy program.

W każdym roku szkolnym nauczyciel musi także wybrać do przeczytania co najmniej cztery utwory czytane w całości. Poniżej został zamieszczony proponowany zestaw czterech podstawowych lektur oraz alternatywne pozycje do wyboru (zamiennie lub jako dodatkowe).

KLASA I	KLASA II	KLASA III
Biblia fragmenty: <i>Księgi Rodzaju, Księgi Hioba</i>	Ignacy Krasicki, <i>Hymn do miłości ojczyzny</i> , wybrane satyry;	wybrane wiersze: Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy
Jan Parandowski, <i>Mitologia</i> , cz. I Grecja – mity nieomawiane w szkole podstawowej	Adam Mickiewicz, <i>Oda do młodości</i> , wybrane ballady, wybrane wiersze;	Bolesław Leśmian: <i>W malinowym chruśniaku</i>

Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)	Juliusz Słowacki, wybrane wiersze	wybrane wiersze następujących poetów: Julian Tuwim, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłłakowiczówna, Julian Przyboś;
Sofokles, <i>Antygona</i>	Cyprian Kamil Norwid, wybrane wiersze;	Tadeusz Borowski, <i>Proszę państwa do gazu; Ludzie, którzy szli;</i>
<i>Bogurodzica;</i>	Bolesław Prus, <i>Z legend dawnego Egiptu</i>	Hanna Krall, <i>Zdążyć przed Panem Bogiem;</i>
<i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> (fragmenty);	Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis;</i>	wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu <i>Ocalenie</i> , Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomu <i>Raport z oblężonego miasta</i> , Marcin Świetlicki;
<i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragmenty);	Henryk Sienkiewicz, <i>Potop;</i>	Sławomir Mrożek, <i>Tango;</i>
Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: <i>Pieśń IX ks. I, Pieśń V ks. II;</i>	Wybrane wiersze: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff;	Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> (wybrane opowiadanie); <i>Górą „Edek”</i> (z tomu <i>Prawo prerii</i>);
wybrane wiersze: Mikołaj Sęp-Szarzyński, Jan Andrzej Morsztyn;	Władysław Stanisław Reymont, <i>Chłopi</i> (tom I – Jesień	Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> (z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>);
Jan Chryzostom Pasek, <i>Pamiętniki</i> (fragmenty);		wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Agnieszki Osieckiej.
William Szekspir, <i>Romeo i Julia;</i>		Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> (z tomu <i>W kraju niewiernych</i>);
Molier, <i>Skąpiec</i>		

Klasa 1

Głównym celem realizacji treści nauczania w klasie pierwszej jest pokazanie uczniom kolebki cywilizacji. To pozwoli im zrozumieć współczesną kulturę nawiązującą do antyku.

Uczniowie rozumieją, że przeszłość ma wpływ na współczesny świat. Dialog z tradycją jest istotny dla zrozumienia problemów kultury antycznej i współczesnej.

ZAGADNIENIA TEMATYCZNE	TEKSTY KULTURY	TREŚCI Z PP
STAROŻYTNOŚĆ		
Dlaczego uczymy się starożytności?		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
1. Na początku były mity		
Narodziny świata. – <i>Mitologia</i> Jana Parandowskiego.	J. Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Bogowie olimpijscy – <i>Mitologia</i> Jana Parandowskiego	J. Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragmenty)	I.1. I.4. II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2 I.1.4. I.2.1. II.1.3. III.2.1
Mit o Prometeuszu – <i>Mitologia</i> Jana Parandowskiego	J. Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.1. IV.3. I.1.1. I.1.2 I.1.4.

		I.2.1. I.2.2. III.2.1
Mit o Orfeuszu – Mitologia Jana Parandowskiego.	Jan Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. I.1.1. I.1.2 I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.5. III.2.1
2. Wśród bohaterów <i>Iliady</i>		
Mit o wojnie trojańskiej – <i>Mitologia</i> Jana Parandowskiego	J. Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.1. IV.2. IV.3. IV.4. IV.5. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1. III.2.7.
Epopeja Homera	Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1.IV.1. IV.2. IV.4. IV.5. I.1.1. I.1.2 I.1.4.

		I.2.1. I.2.2. II.2.3. III.2.1. III.2.3. III.2.7.
3. W greckim amfiteatrze		
Narodziny tragedii antycznej.		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
Mit o rodzie Labdakidów	Jan Parandowski, <i>Mitologia</i> (fragment) Anna Piwkowska, <i>Jokasta</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. I.1.1 I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1. II.1.3. III.2.5 III.2.6.
Tragiczny los, tragiczny bohater, tragiczny wybór...	Sofokles, <i>Antygona</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. III.2. IV.1. I.1.1 I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1. II.1.3. II.3.4. III.2.1. III.2.5 III.2.6. III.2.7. III.2.8.
4. Biblio, Ojczyzna moja...		
Biblia – księga nad księgami	A. Kamińska, <i>Księga</i> (fragment) Z. Herbert, <i>Książka</i>	I.2. I.4. I.7. II.1. II.4. III.2.

		I.1.1. I.1.2 I.1.4. I.2.1. II.1.3. III.2.1
Pieśń o stworzeniu świata	Księga Rodzaju (fragment) J. Twardowski, <i>Który</i>	I.1. I.4. I.7. II.3. III.2. I.1.1. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. I.2.5. II.1.3. II.3.3. III.2.1
Czy cierpienie ma sens	Księga Hioba (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.1. III.1. IV.1. IV.2. IV.3. I.1.1. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1
Podsumowanie rozdziału		IV.1. IV.4.
SREDNIOWIECZE		
Krzyż i miecz symbolami epoki średniowiecza		I.2. III.1. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2. II.2.1.

1. <i>Bogurodzica</i> najstarszą polską pieśnią		
Modlitwa do Matki Chrystusa	<i>Bogurodzica</i>	I.1. I.4. I.7. II.1. III.2. IV.2. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1 III.2.3.
2. Śmierć bramą wieczności		
Średniowieczny motyw danse macabre w Rozmowach mistrza Polikarpa ze Śmiercią.	<i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.5. III.2.1
3. Roland wzorem średniowiecznego rycerza		
Pieśń o niezwykłych czynach rycerza	<i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragmenty) F. Schiller, <i>Rękawiczka</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.1. IV.2. IV.3. I.1.1. I.1.2. I.1.3.

		I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1 IV.2. IV.4. IV.5.
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.
RENESANS		
Kilka słów o renesansie – wprowadzenie do epoki.		I.2. I.3. III.1. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
1. Człowiek renesansu		
Jan Kochanowski ojcem poezji polskiej.		I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. III.2.1
Biografia człowieka renesansu ***Piszemy podanie i życiorys	J. Kochanowski, <i>Do gór i lasów</i>	I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. III.2.1. II.1.3. II.3.4. III.2.1.
2. Nie odkładaj szczęścia na potem		
Motyw przyrody w twórczości renesansowej	J. Kochanowski, <i>Na lipę</i> L. Staff, <i>Wysokie drzewa</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1.

		IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.1. II.1.3. III.2.1 III.2.3.
Ciesz się życiem	J. Kochanowski, <i>Pieśń XX</i> z Ksiąg pierwszych J Kochanowski, <i>O Doktorze Hiszpanie</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.1. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
3. Zachowaj rozwagę, spokój, umiar		
Jan Kochanowski, czyli renesansowy stoik i epikureik **Na lekcji w Zawoi... czyli o trudnej końcówce -ji lub -i – poradnia językowa *** Jak napisać referat – warsztat twórcy	J. Kochanowski, <i>Pieśń IX</i> z Ksiąg pierwszych, <i>Pieśń IX</i> z Ksiąg wtórych L.U.C, <i>Fruń</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1 III.2.3.
4. Troska o losy kraju obywatelską powinnością		

Apel Jana Kochanowskiego do rodaków	J. Kochanowski, <i>Pieśń V</i> z Ksiąg wtórych	I.1. I.2. I.4. I.7. II.1. III.1. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
Piszemy i wygłaszamy przemówienie. Retoryka – warsztat twórcy	Winston Churchill, <i>Przemówienie w Izbie Gmin z okazji nominacji na premiera</i>	I.1. III.1. III.2. III.3. I.1.1 I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. I.2.7. II.1.3. II.3.4. III.2.1.
5. <i>Romeo i Julia</i> – miłość wszech czasów		
Największy talent epoki elżbietańskiej	W. Szekspir, <i>Romeo i Julia</i>	I.2. IV.2. III.2. I.1.1 I.1.2 I.1.3. I.1.4. III.2.1. III.2.3..
Miłość odmienia serca i czyny	W. Szekspir, <i>Romeo i Julia</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2. I.1.3. I.1.4.

		I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
Piękno uczuć i słów, czyli barwny język Szekspira	W. Szekspir, <i>Romeo i Julia</i> K.I.Gałczyński, <i>Rozmowa liryczna</i>	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.3. III.2.1
Teatr elżbietański		I.2. I.3. IV.2. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2. IV.1. IV.4.
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.
BAROK		
Kilka słów o baroku		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
1. Nietrwałość, chwilowość, przemijanie		
Niepokoje człowieka baroku.	M. Sęp-Szarzyński, <i>O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem</i> ; R. Riedel, <i>Modlitwa</i>	I.1. I.2. I.4. I.7.. III.1.

		IV.1. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
Nieuniknione przemijanie	M. Sęp-Szarzyński, <i>Epitafium Rzymowi</i> ; M. Małkowska, <i>Cyfry Romana Opalki</i>	I.1. I.4. I.7. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
2. Sztuka wyrażania emocji		
Nurt dworski w poezji Jana Andrzeja Morsztyna	J. A. Morsztyn, <i>Do trupa</i>	I.1. I.2. I.4. I.7. III.1. III.2. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
Znawca słowa, rzemieślnik formy	J.A. Morsztyn, <i>O swojej pannie; Niestatek</i> , J. Miodek <i>Najki z Samotraki</i>	I.1. I.4. I.7.

		II.4. III.1. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.1. II.1.3. II.1.5. III.2.1. III.2.3.
3. Szlachcic Sarmata.		
Polski pamiętnikarz okresu baroku .	J. Ch. Pasek <i>Pamiętniki, Bitwa pod Moskwą</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. III.1. IV.1. IV.2. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1 III.2.3.
Pasek o Duńczykach. Stylizacja językowa	H. Sienkiewicz <i>Ogniem i mieczem</i> , (fragment)	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1.

		III.2.3.
Makaronizacja języka	J. Ch. Pasek, <i>Pamiętniki</i> (fragmenty) R. Horbaczewski, <i>O pamiętnikach Paska</i>	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. IV.3. I.1.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Niszczona polszczyzna, czyli zaśmiecanie języka polskiego Zalety, które stały się wadami.	E. Bryll, <i>Portret sarmacki</i>	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
4. Komedie klasycystyczne – bawić ludzi, ucząc ich jednocześnie		
Molier twórcą klasycystycznej komedii francuskiej		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1.
Skąpiec Moliera, czyli studium władzy pieniądza nad człowiekiem	Molier, <i>Skąpiec</i>	I.1. I.4. I.7.

		II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. II.1.3. III.2.1. III.2.3.
Harpagon i jego dzieci	Molier, <i>Skąpiec</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Fakt, informacja, komentarz, opinia		I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Podsumowanie dzieła		IV.1. IV.4.

Głównym celem realizacji treści nauczania w klasie drugiej jest pokazanie uczniom dziedzictwa kulturowego epoki oświecenia, romantyzmu, pozytywizmu i Młodej Polski. Uczniowie zapoznają się z tekstami i wykorzystując wrażliwość oraz dotychczasową wiedzę i umiejętności odczytują słowa twórców minionych epok. Bogaci język poprzez obcowanie z tekstami kultury.

ZAGADNIENIA TEMATYCZNE	TEKSTY KULTURY	TREŚCI Z PP
OŚWIECENIE		
Wyzwolony rozum ludzki, czyli epoka oświecenia		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
„Księżę poetów polskich”, czyli Ignacy Krasicki		I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.1. I.1.2. I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3.
Oblicza patriotyzmu	B I. Krasicki, <i>Hymn do miłości ojczyzny</i> , * J. Wybicki, <i>Pieśń Legionów Polskich we Włoszech</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Edukacja społeczna w satyrach Ignacego Krasickiego	I. Krasicki, <i>Świat zepsuty, Pijaństwo</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. I.1.2

		I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
*Satyra współczesna		I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
1. WIEK ROZUMU, NAUKI I WIEDZY		
Encyklopedia kiedyś i dziś – znaczenie Wielkiej encyklopedii francuskiej	Z. Libera, <i>Oświecenie</i> (fragment)	I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
Czym różni się definicja od hasła encyklopedycznego – tworzymy własną encyklopedię na podstawie różnych źródeł		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
Skąd czerpać wiedzę, czyli czym są legalne źródła informacji, czym jest prawo autorskie, jak używać cytatów, jak tworzyć bibliografię?		II.1. II.3. III.1. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.
ROMANTYZM		
<i>Czucie i wiara silniej mówią</i>		I.2.

do mnie - wstępne informacje o epoce		I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2
1. DEBIUT ADAMA MICKIEWICZA GŁOSEM NOWEGO POKOLENIA		
<i>Miej serce i patrzaj w serce – spór przełomu romantycznego</i>	A. Mickiewicz, <i>Romantyczność</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Manifest młodego pokolenia	A. Mickiewicz, <i>Oda do Młodości</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Wierzenia ludowe i świat nadprzyrodzony jako sędzia)	A. Mickiewicz, <i>Świtezia</i> ; J. Słowacki, <i>Balladyna</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
2. BALLADA ROMANTYCZNA		
Tajemniczy świat ballady	A. Mickiewicz, <i>Rybka, Lilije</i>	I.1. I.4. I.7. I.1.2 I.1.4.

		I.2.1. I.2.2. III.2.1
3. ROMANTYCZNA MIŁOŚĆ		
Obraz romantycznej miłości	A. Mickiewicz, <i>Do M***</i> , J. Słowacki, <i>Rozłączenie</i>	I.1. I.4. I.7. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Romantyczna miłość do ojczyzny	A. Mickiewicz: <i>Do Matki Polki</i> ; J. Słowacki, <i>Sowiński w okopach Woli</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
4 PAWIEM NARODÓW BYŁAŚ I PAPUGĄ		
Ocena społeczeństwa polskiego	J. Słowacki: <i>Grób Agamemnona</i>	I.1. I.4. I.7. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
4. POETA OSOBNY		
Uznany po śmierci	C.K. Norwid, <i>Bema pamięci żałobny rapsod, fortepian Chopina</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2.

Piszemy zażalenie do romantyków w sprawie Cypriana Kamila Norwida		I.1.1 I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1. II.1.3. II.3.4. III.2.1.
5. Z DAŁA OD KRAJU...		
Tęskniąc na emigracji	J. Słowacki: <i>Smutno mi Boże</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Milczenie w poezji C.K. Norwida	C. K. Norwid: <i>Moja piosnka II</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
6. AKT KOMUNIKACJI		
Język jako system znaków – na czym polega akt komunikacji		I.1.1 I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1. II.1.3. II.3.4. III.2.1.
Komunikacja w internecie – wpływ komunikacji internetowej na język	Blog internetowy	II.1. II.3. III.1.

		I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.
POZYTYWIZM		
Wiara w postęp i naukę, czyli epoka pozytywizmu		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2
1. NOWELA POZYTYWISTYCZNA		
Maska historyczna, historia jako sposób przedstawienia współczesnych wydarzeń	B. Prus: <i>Z legend dawnego Egiptu</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Koncepcja rozwoju społecznego w noweli <i>Z legend dawnego Egiptu</i> Bolesława Prusa	B. Prus: <i>Z legend dawnego Egiptu</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
2. Powieść historyczna Henryka Sienkiewicza		

Ku pokrzepieniu serc	H. Sienkiewicz, <i>Potop</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Szlachcic sarmata, Kmicic zuchwały	H. Sienkiewicz, <i>Potop</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2.
Inspiracje Pamiętnikami Paska	J.Ch. Pasek <i>Pamiętniki</i> (fragment)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Rodzaje stylizacji. Styl a stylizacja	A. Mickiewicz „Dziady cz. III”(fragment Widzenie Księdza Piotra)	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.

3. POZYTYWIŚCI POWSTANIU STYCZNIOWYM	O	
Hołd złożony powstańcom	E. Orzeszkowa: <i>Gloria victis</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
MŁODA POLSKA		
Nowatorstwo zjawisk artystyczno-literackich w Młodej Polsce		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
1. CO ŁAGODZI BÓL ISTNIENIA		
Melancholia, zniechęcenie, poczucie niemocy	K. Przerwa-Tetmajer, <i>Nie wierzę w nic...</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Sztuka łagodzi ból istnienia –	K. Przerwa-Tetmajer, <i>Eviva l'arte!</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Ucieczka od melancholii –	K. Przerwa-Tetmajer,	I.1.

góry	<i>Hala, Pejzaż</i>	I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
2. OD DEKADENTYZMU DO NITZSCHEANIZMU		
Poezja nastroju Nietzscheańska wizja człowieka – Leopold Staff, Kowal	L. Staff: „ <i>Deszcz jesienny</i> ”	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Nietzscheańska wizja człowieka		
Afirmacja i radość życia	L. Staff, <i>Dzieciństwo</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
3. MŁODOPOLSKA WIEŚ		
Powieść społeczno- obyczajowa	W.S. Reymont <i>Chłopi t. 1 – Jesień</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2

		I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Sposób przedstawienia i rola przyrody w życiu chłopca	W.S. Reymont <i>Chłopi t. 1 – Jesień</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Mitologizacja i tradycja	W.S. Reymont <i>Chłopi t. 1 – Jesień</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Czym różni się informacja od opinii. Piszemy opinię na temat <i>Chłopów</i> Reymonta	W.S. Reymont <i>Chłopi t. 1 – Jesień</i> (fragmenty)	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.

Klasa III

Głównym celem realizacji treści nauczania w klasie pierwszej jest zapoznanie ucznia z kulturą, w której uczestniczy codziennie. Uczeń zna historię i jej wpływ na kulturę współczesnego świata. Rozumie wpływ wybuchu II wojny światowej na kształt prozy i poezji

XX wieku oraz przemian ustrojowych . Bogaci wiedzę o języku – jego przeszłości i teraźniejszości.

ZAGADNIENIA TEMATYCZNE	TEKSTY KULTURY	TREŚCI Z PP
XX-LECIE MIĘDZYWOJENNE		
O XX-leciu międzywojennym		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2
1. POWOJENNY ODDECH		
Już nie modernista	L. Staff, <i>Curriculum vitae</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Poetka wierna ojczyźnie.	K. Hłakowiczówna, <i>List matki żołnierskiej</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
2. BEZPROGRAMOWY PROGRAM SKAMANDRYTÓW		
Powojenna wizja poety	Jan Lechoń, <i>Herostrates</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2

		I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Poeta w kabarecie, na odczycie i w działaniu – Grupa Skamander	J. Tuwim, <i>Wiosna</i> J	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Poeta jako zwykły człowiek	J. Tuwim, <i>Do krytyków</i> ; J. Lechoń, <i>Obżarstwo i pijaństwo</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Język potoczny w poezji Skamandrytów	J. Tuwim, <i>Ranyjulek</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Język też może mieć styl, czyli o stylach językowych		I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6.

		I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Poetka miłości i natury – Maria Pawlikowska- Jasnorzewska	M. Pawlikowska- Jasnorzewska <i>Wiersz ukradziony,</i> <i>Westchnienia, Miłość, Na</i> <i>balkonie, Cisza</i> <i>Leśna</i> B. Leśmian, <i>W malinowym chruśniaku</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
JAK NAJMNIJ SŁÓW, JAK NAJWIĘCEJ TREŚCI – AWANGARDA		
3xM, czyli Awangarda Krakowska – Tadeusz Peiper, Miasto, masa, maszyna; Julian Przyboś, Lipiec	T. Peiper, <i>Miasto,</i> <i>masa, maszyna;</i> J. Przyboś, <i>Lipiec</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Moda językowa, innowacja, błąd		I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1.

		III.2.3.
Zamierzone błędy ortograficzne w twórczości futurystów	<i>Nuz, w bzuhu</i>	I.1.1 I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. III.2.1.
4 W OBLICZU ZAGŁADY		
Przeczuwając najgorsze	Cz. Miłosz, <i>Obłoki</i> ; J. Czechowicz, <i>Modlitwa żałobna</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Podsumowanie działu		IV.1. IV.4.
WSPÓŁCZESNOŚĆ		
Pełna sprzeczności współczesność		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
1. POKOLENIE KOLUMBÓW		
Katastrofizm	T. Gajcy, <i>Przed odejściem</i> , <i>Miłość bez Jutra</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Apokalipsa spełniona	K. K. Baczyński, <i>Pokolenie</i> , <i>Elegia o... [chłopcu polskim]</i>	I.1. I.4. I.7.

		II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
2. DEHUMANIZACJA CZŁOWIEKA		
Człowiek zlagrowany – opowiadania Tadeusza Borowskiego Piszemy rozprawkę	TI Borowski, <i>Proszę państwa do gazu; Ludzie, którzy szli</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
3. OBRAZ HOLOCAUSTU W LITERATURZE POLSKIEJ		
Powstanie w getcie warszawskim w pamięci Marka Edelmana	H. Krall, <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
4. POLSKA POEZJA POWOJENNA		
Człowiek ocalony wobec nowej powojennej rzeczywistości	T. Różewicz, <i>Ocalony, Traktat moralny</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1.

		I.2.2. III.2.1
Z perspektywy emigranta o ojczyźnie. Poezja Kazimierza Wierzyńskiego i Stanisława Balińskiego	K. Wierzyński, <i>Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny</i> , S. Baliński, <i>Rozmaryn</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Poetyckie dyskusje.	Z. Herbert, <i>Pan od przyrody</i> , <i>Przesłanie Pana Cogito</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
GRANICE WOLNOŚCI		
Dyskusja nad granicami wolności w Tangu Mrożka Tworzymy opis i charakterystykę	S. Mrozek, <i>Tango</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Lęk przed władzą narzuconą	S. Mrozek, <i>Tango</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2.

		III.2.1
Prawda o człowieku –	Z. Herbert, <i>Raport z oblężonego Miasta</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Powojenna piosenka literacka na przykładzie twórczości Jacka Kaczmarskiego i Agnieszki Osieckiej	J. Kaczmarski, <i>Mury</i> A. Osiecka, <i>Niech żyje bal</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
5. LITERATURA O ŻYCIU W STANIE WOJENNYM		
Poza ustrojem komunistycznego państwa	M. Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i>	I.2. I.3. I.1.1 I.1.2 I.2.1. I.2.2.
Stan wojenny z perspektywy zagubionego człowieka	O. Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Absurdalność zniewolonego świata	O. Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i>	I.1. I.4. I.7. II.4.

		III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
LITERATURA PO UPADKU KOMUNIZMU		
Edek – bezczelność i brak kultury	M. Nowakowski, <i>Górą Edek</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Współczesne science-fiction na przykładzie <i>Katedry</i> Jacka Dukaja	J. Dukaj <i>Katedra</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Filozofia <i>Katedry</i> Dukaja	J. Dukaj <i>Katedra</i>	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Czytaj mądrze – o manipulacji językowej (Czy wiesz, co mówi reklama? Współczesna subiektywna		I.2. I.3. I.1.1 I.1.2

publicystyka)		I.2.1. I.2.2.
6. POECI O DNIU CODZIENNYM		
Refleksja o człowieku w świecie ponowoczesnym. Poezja Wisławy Szymborskiej i Marcina Świetlickiego	Poezja Wisławy Szymborskiej i Marcina Świetlickiego	I.1. I.4. I.7. II.4. III.1. IV.2. I.1.2 I.1.4. I.2.1. I.2.2. III.2.1
Muzyczny manifest młodego pokolenia. Poetyka piosenek Łony, Paktofoniki i Fokusa Język mówiony i język pisany	Poetyka piosenek Łony, Paktofoniki i Fokusa	I.1. I.4. I.7. II.1. II.3. III.1. I.1.2 I.1.3. I.1.4. I.1.6. I.2.1. I.2.2. II.1.3. II.2.1. II.2.3. III.2.1. III.2.3.
Podsumowanie rozdziału		IV.1. IV.4.

Procedury osiągnięcia celów

Warunkiem efektywnego nauczania jest przygotowanie planu działania dydaktycznego, dostosowanego do konkretnej klasy oraz warunków panujących w szkole.

Podstawa programowa zaleca, aby na tym etapie kształcenia nauczyciel wykorzystywał pasję poznawczą dzieci, ich chęć zabawy i gotowość do współpracy. Właściwie zaplanowane działania pozwolą na realizację zadań nakreślonych przez powyżej wspomniany dokument:

- 1) rozwijanie w uczniu ciekawości świata;
- 2) motywowanie ucznia do aktywnego poznawania rzeczywistości, uczenia się i komunikowania, w tym także do samokształcenia i samodzielnego docierania do informacji;
- 3) wyposażenie ucznia w narzędzia intelektualne, a więc w umiejętności poprawnego mówienia, słuchania, czytania, pisania, rozumowania, odbioru tekstów kultury, w tym rozwijanie słownictwa z różnych kręgów tematycznych;
- 4) wprowadzanie ucznia w tradycję i sferę wartości narodowych oraz kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur;
- 5) przyjazne towarzyszenie uczniowi w budowaniu spójnej wizji świata i uporządkowanego systemu wartości;
- 6) wychowanie ucznia do aktywności i odpowiedzialności w życiu zbiorowym.

Przemyślany plan działań dydaktycznych jest niezbędny, ponieważ lekcje języka polskiego umożliwiają równolegle realizację wielu założonych celów. W związku z tym praca z uczniem powinna być tak zaplanowana, aby na kształcenie poszczególnych umiejętności przeznaczyć odpowiednią, dopasowaną do potrzeb zespołu klasowego, ilość czasu, pamiętając przy tym, że część umiejętności jest ćwiczona niejako mimo woli.

Wdrażanie do uczestnictwa w kulturze to przede wszystkim obcowanie z tekstami kultury zamieszczonych w podręcznikach oraz wykazie lektur dla poszczególnej klasy.

Przykładowo kształcenie umiejętności odbioru tekstu literackiego łączy się z bogaceniem słownictwa czy utrwalaniem konkretnych konstrukcji gramatycznych, a także ortografii i interpunkcji. Podczas kształcenia umiejętności odbioru nie tylko literackich tekstów kultury oraz ucząc czytania ze zrozumieniem, należy ćwiczyć wyszukiwanie informacji oraz odczytywanie intencji nadawcy. Wielu uczniom czytanie pomaga w bogaceniu słownictwa i budowaniu świadomości poprawności gramatycznej. Kluczem do zachęcania uczniów do czytania jest danie im motywacji oraz potrzebnych materiałów do kształcenia tej umiejętności. W tym celu należy wykonywać z uczniem rozmaite ćwiczenia, dzięki którym będzie on mógł rozwijać umiejętności odczytywania dosłownego, przenośnego i symbolicznego sensu konkretnych dzieł kultury, dostrzegania ich charakterystycznych cech, określania elementów świata przedstawionego, odróżniania fikcji literackiej od

rzeczywistości. Pogłębianie umiejętności czytania to także podejmowanie refleksji nad wartościami wpisanymi w teksty kultury i analizowanie rozterek moralnych przeżywanych przez bohaterów literackich. Służy to budowaniu wewnętrznego systemu wartości opartego na akceptowanych społecznie zasadach moralnych. Czytając teksty literackie, należy przywoływać różne konteksty. Pozwoli to uczniom na zrozumienie problemów poruszanych w różnych tekstach kultury i nauczy go dostrzegania różnych ujęć tego samego tematu.

Kształcąc umiejętność mówienia należy w sposób systematyczny tworzyć sytuacje, w których uczeń będzie ćwiczył budowanie poprawnych zdań oraz wypowiedanie się w różnych formach na rozmaite, nie tylko interesujące go tematy. Należy stwarzać także takie sytuacje dydaktyczne, aby uczeń używał nowopoznanych słów. Ważne jest, aby nagradzać każdą podjętą próbę wypowiedzenia się.

Podczas kształcenia umiejętności słuchania i mówienia ćwiczenia powinny dotyczyć tematów, które są bliskie uczniowi. Ćwiczenia w słuchaniu powinny łączyć się z innymi rodzajami ćwiczeń, np. streszczanie tego, co usłyszał.

Podczas kształcenia umiejętności pisania uczeń potrzebuje czytelnych wzorów. Uczeń powinien pisać teksty w formach przewidzianych w programie systematycznie. Drugi etap kształcenia to możliwość wprowadzenia poszczególnych form wypowiedzi, które powinny być dobrane w taki sposób, aby ich wykonanie prowadziło ucznia do napisania pracy w określonej formie. Niezbędne jest wspólne z uczniami poprawianie błędów popełnionych w pracach. Nadrzędnym celem kształcenia językowego w klasach I-III jest pogłębianie umiejętności komunikowania się i posługiwania się językiem. Wprowadzając nowe wiadomości z zakresu nauki o języku, należy sprawdzić, czy uczniowie zrozumieli pojęcia i potrafią je wykorzystać w praktyce. Należy także położyć nacisk na kształcenie umiejętności poprawnego posługiwania się wdrożonymi terminami. Należy pogłębiać w uczniach nawyk poprawnego wysławiania się i świadomego używania języka na wszystkich lekcjach. Należy także zachęcać ucznia do korzystania ze słowników, np. ortograficznych, interpunkcyjnych, frazeologicznych.

Nowa reforma programowa powoduje, że nauczyciel przestaje być jedynym źródłem informacji, staje się on raczej organizatorem i koordynatorem pracy swoich uczniów. W procesie nauczania same tradycyjne metody już nie wystarczą. Podczas pracy z uczniem nad kształceniem jego umiejętności należy korzystać z różnych metod pracy.

PRZYKŁADY METOD PRACY	
METODA	ROZWIJANE UMIEJĘTNOŚCI
burza mózgów	uczy tolerancji, szacunku i logicznego myślenia
Dyskusja	kształci umiejętność krytycznego i logicznego myślenia, a także zbierania i wykorzystywania argumentów; uczy komunikowania się w sposób merytoryczny, otwarty oraz kulturalny
Projekt	stwarza możliwość kształcenia twórczego myślenia w atmosferze dobrej zabawy, współpracy
Drama	umożliwia konfrontację doświadczeń uczniów. Kształci umiejętność zrozumienia oraz przeżycia cudzych emocji i doświadczeń

wykład i heureka	kształcą postawę aktywnego słuchacza, uczą zadawania pytań
indywidualna praca z tekstem	kształcą umiejętność czytania ze zrozumieniem, wyszukiwania, selekcjonowania i hierarchizacji argumentów
praca w grupach	kształcą umiejętność współpracy oraz twórcze rozwiązywanie problemów

Nie ma jednoznacznej odpowiedzi, na pytanie: jak skutecznie pracować? Wybór formy i metody powinien być dopasowany do potrzeb konkretnego zespołu klasowego jako całości, a jednocześnie zbioru indywidualności. Każdy z uczniów ma indywidualne predyspozycje, które pomagają mu w opanowaniu wiedzy i kształceniu umiejętności, a ich wykorzystanie daje gwarancje realizacji założonych celów. Szczególnie istotna jest indywidualna praca z uczniem bardzo zdolnym lub ze zdiagnozowanymi dysfunkcjami: dysleksją, dysgrafią, dysortografią, dyskalkulią, afazją, z zaburzeniami przestrzennymi, z zespołem Aspergera, z zaburzeniami zachowania.

Szczególnie **wskazane są aktywne (aktywizujące) metody nauczania**. Są to techniki pracy grupowej, które szczególnie pobudzają aktywność wszystkich uczniów, także tych ze specjalnymi potrzebami. Ułatwiają one proces uczenia się, czyniąc naukę bardziej urozmaiconą, a przez to przyjemniejszą i łatwiejszą; ożywiają atmosferę w klasie, często dając bardzo pozytywne efekty w pracy z uczniami słabszymi. **Młodzi ludzie przyzwyczajeni do zdobywania wiedzy i umiejętności metodami aktywnymi są bardziej samodzielni, bardziej krytyczni, łatwiej formułują sądy i opinie, chętniej i odważniej biorą udział w publicznych wystąpieniach.** Niektóre z tych technik wymagają od nauczyciela specjalnego przygotowania, ale z pewnością rezultaty wynagrodzą wysiłek.

Warto poznać i stosować przynajmniej część z nich:

1) DRZEWO DECYZYJNE

Metoda ta jest graficznym zapisem analizy problemu. Służy dokonaniu właściwego wyboru i podjęciu decyzji z pełną świadomością jej skutków. Schemat drzewa decyzyjnego można wypełniać indywidualnie lub w grupach. Powinien zawierać (od góry): cele i wartości, skutki pozytywne, skutki negatywne, możliwe rozwiązania, sytuację wymagającą decyzji (pień).

Etapy drzewa decyzyjnego:

- sformułowanie problemu, który uczniowie wpisują w pień drzewa;
- określenie celów i wartości najbardziej istotnych dla podejmującego decyzję; uczniowie zapisują je w koronie drzewa;
- zaproponowanie jak największej liczby rozwiązań, które należy wpisać w gałęzie drzewa;
- określenie pozytywnych i negatywnych skutków każdego rozwiązania z punktu widzenia stawianych celów i przyjętych wartości;
- podjęcie najwłaściwszej decyzji.

2) BURZA MÓZGÓW

Metoda ta rządzi się kilkoma zasadami:

- każdy pomysł jest dobry;
- na początku ważniejsza jest liczba pomysłów niż ich jakość;
- każdy pomysł zapisujemy w formie podanej przez autora;
- nie komentujemy pomysłów;
- nie krytykujemy pomysłów;
- wszyscy na równych prawach bierzemy udział w zgłaszaniu pomysłów;
- zgłaszamy pomysły w wyznaczonym czasie

Etapy burzy mózgów:

- sformułowanie problemu;
- wytwarzanie pomysłów;
- każdy pomysł jest zapisywany;
- analiza pomysłów;
- ustalenie kryteriów oceny (np. realność, zyski/straty, akceptacja większości);
- ocena wg przyjętych kryteriów;
- wybór rozwiązania;
- decyzja o wprowadzeniu wybranego rozwiązania.

3) DYSKUSJA PUNKTOWANA

Ta metoda ma kilka zalet:

- pozwala nauczycielowi na diagnozę:
 - a) zasobu wiadomości ucznia,
 - b) umiejętności logicznego i krytycznego myślenia,
 - c) umiejętności zbierania i wykorzystywania argumentów,
 - d) postaw wobec innych dyskutantów;

- stanowi alternatywę dla tradycyjnego odpytywania i jednocześnie pozwala na zebranie szerszego materiału dotyczącego postępów ucznia nie tylko w nauce, ale także w rozwoju jego postaw i kultury osobistej;
- przyzwyczajają uczniów do komunikowania się w sposób merytoryczny, otwarty, kulturalny.

Zasady prowadzenia dyskusji punktowanej:

- w dyskusji punktowanej bierze udział kilku uczniów (tych, którzy podlegają ocenie), natomiast pozostali przysłuchują się jej;
- ocenie podlegają zarówno treści merytoryczne, jak i zachowanie uczniów podczas wymiany myśli;
- ocenianie następuje w formie przydzielanych punktów na specjalnej karcie do punktowania;
- dyskusja trwa określony czas (8 – 20 min) w zależności od tematu i wieku uczniów;
- uczestnicy posługują się planem dyskusji (aby nie odbiegać od tematu);
- dyskutujący mogą korzystać z notatek sporządzanych podczas trwania lekcji.

Zasady oceniania dyskusji punktowanej:

Ocenić podlegają:

a) treści merytoryczne

+

- prezentowanie informacji opartej na faktach lub uzyskanej w drodze badań
- komentarz do informacji lub uzupełnienie

–

- robienie nieistotnych uwag
- ataki osobiste

b) elementy wypowiedzi

+

- zajęcie stanowiska w omawianej kwestii
- wciągnięcie innego ucznia do dyskusji
- rozpoczęcie dyskusji
- zadawanie pytań wyjaśniających

–

- monopolizowanie dyskusji

c) zachowanie podczas dyskusji

+

- zwrócenie uwagi, gdy ktoś odbiega od tematu lub planu dyskusji

–

- przerywanie

- zachowania niewerbalne w trakcie wypowiedziania się innych uczestników dyskusji

4) DEBATA „ZA” I „PRZECIW”

Metoda może być wykorzystana przy omawianiu kontrowersyjnych tematów. Zadaniem uczniów jest zaprezentowanie argumentów „za” i „przeciw” oraz przekonanie innych do swoich poglądów. Uczniowie dowiadują się, jak należy dyskutować, wyrażać swoje zdanie bez prowokacji i osobistych ataków. Wprowadzając tę metodę, nie należy narzucać uczniom swojego punktu widzenia. Każda grupa musi mieć taki sam czas na wypowiedź.

Etapy debaty:

- określenie tematu debaty;
- podział uczniów na dwie grupy;
- wyznaczenie czasu na przygotowanie argumentów;
- prezentacja argumentów;
- podsumowanie wyników debaty oraz ocena jakości i siły argumentów;
- na zakończenie można przeprowadzić w formie tajnego głosowania badanie opinii uczniów na dany temat.

5) ELEMENTY DRAMY – WCHODZENIE W ROLE

Drama jest formą w pełni świadomie przygotowanej improwizacji, którą opiera się na określonym temacie zawierającym konflikt. Zjawisko konfliktu wydobywa istnienie nastroju i atmosfery, co w naturalny sposób stwarza możliwości przeżywania. W dramie wykorzystuje się zmysły, wyobraźnię, ruch, mowę. Najbardziej istotne jest w niej autentyczne przeżycie emocji odgrywanej postaci. Drama nie jest inscenizacją, ani teatrem, ale jest działaniem w fikcyjnej sytuacji, budowaniem doświadczeń w zaaranżowanym przez nauczyciela wycinku rzeczywistości. W dramie nie ma publiczności, wszyscy biorą w niej udział. Ważne jest, aby

nauczyciel był także uczestnikiem dramy. Całą uwagę kierujemy w dramie na cel, którym jest zrozumienie cudzych przeżyć i emocji, nieważne są zaś uzdolnienia aktorskie uczniów.

Drama przyczynia się do bogatego rozwoju wewnętrznego uczniów, uczy koncentracji na sobie i innych, wykorzystuje zmysły, rozwija kreatywność, dodaje pewności siebie i pobudza inwencję.

Sposób przeprowadzenia:

- podanie propozycji tematu, który niesie jakiś konflikt czy problem;
- wspólna (uczniowie z nauczycielem) aranżacja wnętrza klasy – może to być kilka rekwizytów, jakieś elementy skromnej dekoracji;
- krótka dyskusja na temat – w ten sposób dzielą się doświadczeniami;
- rozpoczęcie gry, którą można na każdym etapie przerwać i przeanalizować.

Ważne, by uczniowie poznali motywy, jakimi kierują się ludzie w swoim postępowaniu, w jaki sposób reagują na określone zachowania innych. W edukacji obywatelskiej najszersze zastosowanie ma drama społeczna, która odwołuje się do bezpośrednich doświadczeń uczniów. Dzięki niej uczniowie mogą poznać różne aspekty życia codziennego i rozwijać świadomość społeczną.

6) GRAFFITI

Metoda ta kształci twórcze myślenie w atmosferze dobrej zabawy. Umożliwia twórcze rozwiązywanie problemów. Można ją wykorzystać na wiele różnych sposobów.

Stwarza uczniowi możliwość dzielenia się własnymi pomysłami.

Etapy graffiti:

- podział klasy na grupy przez nauczyciela;
- określenie czasu pracy;
- każda grupa otrzymuje plakat z rozpoczętym opowiadaniem (zdaniem);
- uczniowie dopisują ciąg dalszy wydarzeń;
- po upływie wyznaczonego czasu przekazują plakat następnej grupie;
- plakaty krążą od grupy do grupy zgodnie ze wskazówkami zegara;
- zadanie kończy się w momencie, kiedy plakat wróci do grupy macierzystej;
- uczniowie wieszają plakaty i odczytują opowiadanie.

7) KULA ŚNIEGOWA

Jest to metoda przydatna przy tworzeniu definicji. Polega na przechodzeniu od pracy indywidualnej do grupowej. Daje każdemu uczniowi szansę na sformułowanie swoich myśli na dany temat, nabycia nowych doświadczeń i umiejętności komunikowania się.

Przebieg:

- uczniowie wypisują wszystkie informacje na dany temat;
- uczniowie w parach odczytują swoje materiały, dyskutują, wybierają istotne cechy i tworzą wspólną definicję, którą zapisują na kartce;
- pary łączą się w czwórki, czwórki w ósemki itd. i w ten sposób ustalają wspólną definicję, którą zapisują na dużej kartce.

8) MAPA MENTALNA

Mapa mentalna umożliwia wizualne opracowanie problemu, służy uporządkowaniu myśli. Pozwala na szybkie i łatwe zapamiętywanie potrzebnych informacji. Może być zrealizowana np. w formie kwiatu, drzewa, mapy nieba, z wykorzystaniem rysunków, obrazów, zdjęć, symboli, haseł, krótkich zwrotów, itp.

9) PORTFOLIO

Jest to metoda polegająca na zbieraniu do teczek materiałów na temat wybrany przez uczniów lub podany przez nauczyciela. Wymaga systematycznego zbierania i porządkowania zdobytych informacji. Umożliwia planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się.

10) PUZZLE

Jest to metoda wymuszająca współpracę: aby uzyskać pozytywny wynik każdy uczeń musi skorzystać z pomocy (wiedzy i umiejętności) innego ucznia.

PUZZLE I (uczniowie pracują w tzw. grupach eksperckich)

Przebieg:

- każda grupa otrzymuje do przestudiowania inną część tematu, działu itp. Grupy mają za zadanie przedyskutować, rozpracować swoje materiały;
- uczniowie muszą na tyle dobrze zrozumieć tekst, aby móc przekazać zdobytą wiedzę;

- na hasło „start” uczniowie dobierają się w grupach tak, żeby w skład każdego nowego zespołu wszedł jeden ekspert, który czytał inną partię materiału;
- eksperci relacjonują, czego się nauczyli w swoich grupach;
- wracają do swoich grup i konfrontują zdobytą wiedzę. Sprawdzają czy wszyscy nauczyli się wszystkiego.

PUZZLE II

Przebieg

- każdy uczeń w grupie otrzymuje materiał do przestudiowania;
- na hasło „start” uczniowie po kolei relacjonują grupie to, czego się nauczyli;
- nauczyciel sprawdza, czy uczniowie z poszczególnych grup opanowali całość materiału.

Opis założonych osiągnięć ucznia.

Nadrzędnym celem edukacji powinno być szeroko rozumiane przygotowanie młodego człowieka do świadomego życia w społeczeństwie zalewanym potokiem informacji, często nastawionym na konsumpcję. Jakkolwiek jest to zadanie trudne i wymaga aktywnej postawy zarówno od nauczyciela, jak i od ucznia, to dzięki skutecznej komunikacji pomiędzy uczniem i nauczycielem, atrakcyjnej formie zajęć, pobudzającej naturalną ciekawość i chęć nauki – możliwe do zrealizowania.

Uczeń kształcony zgodnie z niniejszym programem kończąc drugi etap kształcenia:

- posiada umiejętność planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią coraz większej odpowiedzialności,
- potrafi skutecznie porozumiewać się w różnych sytuacjach komunikacyjnych,
- jest przygotowany do publicznych wystąpień,
- prezentuje własny punkt widzenia, jednocześnie szanując poglądy innych ludzi,
- poprawnie posługuje się językiem ojczystym,
- rozumie rolę języka jako składnika dziedzictwa kulturowego,
- potrafi krytycznie odbierać dzieła literackie i inne teksty kultury,
- posiada szacunek do samego siebie i innych ludzi,
- stara się podtrzymywać kontakty międzyludzkie pamiętając o zasadach grzeczności,
- jest człowiekiem tolerancyjnym, który posiada szacunek dla dorobku kultury własnej i innych narodów,
- samodzielnie poszukuje, porządkuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł,
- ocenia rzetelność źródeł informacji..

Propozycje kryteriów i metod oceniania osiągnięć uczniów

Niezbędną częścią realizacji zadań dydaktycznych jest sprawdzanie postępów uczniów we wszystkich zakresach wskazanych przez Podstawę programową. Pozwala to ocenić skuteczność przyjętych metod, stopień realizacji opracowanego planu pracy oraz aktualne potrzeby uczniów. Nie można zapomnieć przy tym, że celem sprawdzania i oceniania jest także wspieranie dziecka, motywowanie go do dalszej pracy. Właściwie prowadzone diagnozowanie postępów uczniów dostarczy rodzicom (czy prawnym opiekunom) informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach dziecka, a także będzie dla ucznia pomocą przy samodzielnym planowaniu swojego rozwoju.

Pelen obraz postępów można uzyskać tylko w wyniku systematycznej diagnozy. Konieczne jest monitorowanie postępów na bieżąco (a więc na każdej lekcji) **i okresowo** (w określonych odstępach, np. tygodniowych, miesięcznych, semestralnych). Nauczyciel musi sprawdzać postępy uczniów różnymi sposobami tak, aby uzyskany obraz nabywanych przez nich umiejętności był kompletny.

Na szczególną uwagę zasługuje uczeń z dysfunkcją potwierdzoną opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej. W takim wypadku ocenianie jego osiągnięć, podobnie jak metody pracy, powinny zostać dostosowane do indywidualnych potrzeb ucznia zgodnie ze wskazówkami zawartymi w opinii.

Niezwykle ważne jest **ocenianie osiągnięć ucznia według kryteriów, które są mu znane**. Z tego też powodu uczeń powinien na początku roku szkolnego zostać poinformowany o tym, co i w jaki sposób podlega ocenie. Musi mieć świadomość, że nie każda aktywność będzie oceniona i że nie każda ocena ma jednakową wagę.

Proponowane elementy systemu oceniania są jedynie sugestią, jedną z możliwości. Przy konstruowaniu własnych przedmiotowych systemów oceniania należy pamiętać, że muszą one być zgodne z wewnątrzszkolnym systemem oceniania.

Na lekcjach języka polskiego ocenie i kontroli mogą podlegać:

- prace klasowe, sprawdziany, kartkówki, dyktanda;
- wiedza o literaturze i kulturze;
- wiedza o języku;
- pisemne formy wypowiedzi;
- ustne formy wypowiedzi;
- czytanie lub recytacja tekstu;
- kultura żywego słowa;
- aktywność i zaangażowanie na lekcji;

- zeszyt ćwiczeń i zeszyt przedmiotowy;
- prace domowe;
- zadania praktyczne (w tym niewerbalne wytwory pracy): album, słownik, plakat, mapa, film, słuchowisko, przekład intersemiotyczny, widowisko teatralne, scenki, dramy, prezentacje;
- udział w konkursie przedmiotowym, literackim, poetyckim, recytatorskim, ortograficznym.

Częstotliwość i sposób pomiaru poszczególnych umiejętności należy dostosować do konkretnego zespołu klasowego. Warto pamiętać jeszcze o tym, że uczniowie, zwłaszcza ci młodszy, pragną, by **każdy ich wysiłek był oceniony i doceniony**, przy czym cenią nie tylko stopnie – ważna jest dla nich także **pochwała, uśmiech, gest uznania**.

Zakres wiedzy i umiejętności na poszczególne stopnie jest ściśle powiązany z planem pracy. **Ustalając wymagania na poszczególne stopnie, należy mieć na uwadze cztery podstawowe poziomy taksonomii wyróżniane w literaturze:**

A – znajomość i rozumienie terminów

B – analiza i logiczne myślenie

C – synteza, rozwiązywanie zadań

D – tworzenie, rozwiązywanie problemów

Pamiętajmy, że dobrze przemyślany system oceniania zapewni skuteczniejsze osiągnięcie zamierzonych celów, a jednocześnie będzie źródłem satysfakcji tak dla ocenianego, jak i oceniającego.

Bibliografia:

1. Baer U., *Gry dyskusyjne. Materiały pomocnicze do pracy z grupą*, Lublin 1997.
2. Bernacka D., *Od słowa do działania. Przegląd współczesnych metod kształcenia*, Warszawa 2001.
3. Nagajowa M., *ABC metodyki nauczania języka polskiego*, Warszawa 1990.
5. Polański E., *Dydaktyka ortografii i interpunkcji*, Warszawa 1995.
6. Thanhoffer M., Reichel R., Rabenstein R., *Nauczanie kreatywne, cz. 1. Podstawy i metody nauczania całościowego*, Lublin 1997.